

TEMA:
USIKKERHED OG UDELUKKELSER PÅ ARBEJDSMARKEDET

DAN V. HIRSLUND OG JULIE RAHBÆK MØLLER (RED.)

SOCIAL KRITIK nr. 147, 28. årgang 2016.

© Selskabet til Fremme af Social Debat

Redaktør: Benny Lihme / ben@socialkritik.dk

Redaktionens adresse:

Social Kritik, Nansengade 68 kld.

1366 Kbh. K

Tlf: 20 63 99 63

www.socialkritik.dk

Betaling: Danske Bank

SWIFT-BIC: DABADKKK

IBAN: DK08 3000 0002 8025 62

Reg.nr.: 9570 Konto: 2 80 25 62

Abonnement: Kr. 400,-

Nummer 147: Kr. 110,-

Fotografisk, mekanisk eller anden form for gengivelse eller mangfoldiggørelse af dette tidsskrift eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Grafisk tilrettelægning:

Susanne Whitta Jørgensen, Grafisk Himmel

Tryk: Narayana Press

Tidsskriftet Social Kritik udgives af foreningen "Selskabet til fremme af Social Debat". Selskabet blev stiftet d. 4. 5. 88., og har som formål at fremme og deltage i den offentlige debat om sociale emner. En af måderne hvorpå Selskabet realiserer formålet, er at udgive dette tidsskrift. Selskabet og tidsskriftet skal tjene som forbindelsesled mellem samfundsvidenskab, social forskning og den sociale praksis. Foreningen og tidsskriftet skal holde sig fri af parti- og fagforeningspolitiske interesser.

SOCIAL KRITIK's referencegruppe består af:

Flemming Balvig, Johs. Bertelsen,

Ning de Coninck-Smith, Anders La Cour, Tine Rask

Eriksen, Thorkild Høyer, Ejler Johansen,

Birgit Kirkebæk, Ida Koch, Øjvind Larsen,

Birger Steen Nielsen, Henning Salling Olesen,

Benedicta Pécseli, Knud Erik Pedersen,

Annick Prieur, Flemming Røgilds, Lone Scocozza,

Ove Sernhede, Søren Smidt, Peter Thielst,

Morten Thing, Jørn Vestergaard, Joachim Wrang.

Social bulimi

Denne søndags Presseklubben på TV2 diskuterer Karina Pedersen og hendes bog om parasitterne i underklassen (11/9). Studieværten starter med at spørge, hvem af de fire redaktører i studiet, der har læst Pedersens "mails fra underklassen". Ingen, men de har læst i den!

Æh, diskutere en bog uden at have læst den? En bog som det tager en time at læse. Den er på 196 langt fra overfyldte sider, de 47 er helt blanke.

Angiveligt består bogen af mails, skrevet over en årrække, til en veninde. Fra starten fremstår dette utroværdigt; hvis det er en veninde, må hun da i forvejen kende til de ting, som forfatteren fortæller hende om det ilde lugtende underklasse liv i en boligblok i Fredericia med en pille-hash-alkohol misbrugende dysfunktionel dårligt begavet mor, som indimellem både skider og pisser i bukserne og som truer med selvmord, hvis hun vil opnå et eller andet materielt. ("Jeg hader simpelthen den kvinde, og den dag hun dør, holder jeg en stor fest.", s. 94)

Der er intet som tyder på, at der er en modtager til disse énvejs mails. Forsøg på at gøre det hele autentisk, ved små henvisninger til veninden a la "du husker nok", virker påklistrede.

Hele bogens setup er mystisk. Mange mails handler om moderens kampe med en narkokriminel søn, der stjæler penge og inventar fra hende. En del fremstår som troværdige og levede erfaringer med livet, andet som von hørensagen, fx. at et barn anbragt i en plejefamilie kun måtte få margarine på rundstykkerne, imens alle andre i familien måtte få rigtig smør. Hvorefter Karina Pedersens "metode" træder i karakter: ét stykke med sladder bliver til, at forfatterens sympati med plejefamilier kan ligge på et meget lille sted. Dette er bogens store og diskvalificerende problem: hun præsenterer noget udvalgt moralsk fordærvet liv og slutter direkte fra det, at en hel (under)klasse af mennesker lever med en moralsk uantagelig livsstil, som kun handler om at udnytte det offentlige.

Karina Pedersen ser sig selv som "en flue i velfærdssuppen" og forestiller sig, at det er god terapi for hende at skrive denne bog. Denne katharsis, ordgasme, skal være hende vel undt, men det er uforståeligt, at Gyldendal vil udgive et så underfrankeret skrift. Forfatterens fremgangsmåde består i en grådig konsumering af parasitisk adfærd hos mennesker på overførselsindkomster, for derefter umiddelbart at kaste brækket op som skrift. Opkast bogstavelig talt driver ned ad siderne! Selv om Karina Pedersen hævder at have meget mere og værre på lager, virker det som om hun har forædt sig på anstødelig adfærd. I forlængelse af kassen med enkeltpersoners adfærd, som næppe fortjener betegnelsen case studier, bygger hun en politisk aktivisme vendt mod hele vort velfærdssystem. Væk med alt, lad underklassen træde i karakter, som nogle der er ansvarlige for deres liv ("Du er din egen ulykkes årsag."). Undeklassen inkluderer i øvrigt voldsramte kvinder: "Jeg mener klart, at såkaldt voldsramte kvinder – inklusive Hanne ovenpå – selv er skyld i, at de får tæv." s.159.

Karina Pedersen:
Helt ude i hampen
 – mails fra underklassen.
 Gyldendal. 196 sider. kr. 149,95.

Der er ikke i sig selv noget galt i Pedersens politiske projekt, som jo har været kendt i offentligheden nogle år, og som Gyldendal let kunne være gået uden om. Bogen gentager forfatterens i forvejen kendte angreb på underklassen og dens beskytter, den dumme stat. Hvorfor udgive en bog, som befinder sig på et usædvanligt plat og usagligt plan, men som tages seriøst af mange, fordi det er et offer fra bunden, der taler.

Det gjorde et andet offer, Lisbeth Zornig Andersen, også i 2011 med den meget mere nuancerede bog "Zornig – vrede er mit mellemnavn". Samme Zornig har været ude med et groft personangreb på Karina Pedersen, som ikke var sen til at gi' igen. Uskønt at være vidne til, som så meget andet i forbindelse med denne bog.

Skal der komme noget interessant ud af det, kunne det være en debat mellem Pedersen og Zornig. Den ene er jo nyliberal og antistat, den anden en rigtig velfærds-mama. Mens Karina Pedersen sviner sine brødre til i "Helt ude i hampen", har Lisbeth Zornig i et tv-program glorificeret sin store bror på en i forhold til Pedersens brodermord spejlvendt fremstilling. Zornigs storebror beretter i tv-portrættet, at han er far til otte børn, som han stort set ikke ser, og hvor de fleste er eller har været anbragt uden for hjemmet, men at han da ikke vil afvise, at han godt kan tænkes at blive far igen, selv om han skylder ½ mio i børnepenge. Denne godt fortællende underklasse mand, konstant øldrikkende og hashrygende og tæt knyttet til sin hund, betragtes af Lisbeth Zornig som "enormt godt begavet" og som én, der ikke forsumper på trods af sit misbrug.

To forskellige tilgange til repræsentanter fra underklassen. Er Zornigs bror et produkt af en velfungerende og human velfærdsstat, eller er han, som Karina Pedersens brødre, et eksempel på denne statsforms fallit?

Karina Pedersen har et ikke afsluttet universitetsstudie bag sig. Og pynter sine mails med henvisninger til Shakespeare og Tolstoj – og atavisten Lombroso, ham med "forbrydermennesket", havde fat i noget rigtigt. Hvorimod det med miljøet er "pjat".

TEMA:

USIKKERHED OG UDELUKKELSER PÅ ARBEJDSMARKEDET

Dan V. Hirslund & Julie Rahbæk Møller
 PREKARIATET 4

Astrid Stampe Lovelady & Jens Arnholtz
Udstationerede bygningsarbejdere i Danmark:
 MIDLERTIDIGHED I PROCES 6

Anne Görlich
 AT NAVIGERE I USIKKERHED,
 PREKARISERING OG NEOLIBERAL
 BESKÆFTIGELSESPOLITIK 18

Sanne Vinther Nielsen & Danny Fogsgaard
 'DET ER JO IKKE SÅDAN, AT VI HAR EN FRI HYLDE'
 – tværfaglige rehabiliteringsteams under lup 26

Julie Rahbæk Møller & Jan Bjerregaard
 UDVIKLING OG STABILITET
 – en etnografisk analyse af det sociale arbejde
 på Kofoeds Skole og i Settlementet i København 36

Birgit Kirkebæk
 NÅR DEN DYGTIGE LÆRERS
 PRAKSIS SKYGGER FOR ... (anm.) 48

MINITEMA:

BØRN MELLEMLIV & POLITIK

Claus Steensgaard
 YDRE MOTIVATION VERSUS
 MENNESKELIGT ENGAGEMENT 52

Line Togsverd
 KORTLÆGNING SOM VIDENSBASERING
 AF PÆDAGOGIK 56

Lotte Hedegaard-Sørensen & Sine Penthin Grumløse
 FRA SKOLEPOLITIK TIL
 LÆRERES KRYDSPRES I PRAKSIS 60

Anja Marschall
 TIL BARNETS BEDSTE?
 – MED FORÆLDREANSVARSLØVEN I HÅNDEN 64

Iram Khawaja & Hanne Knudsen
 NÅR FÆLLESSKABET STÅR OG FALDER MED
 DEN ENKELTE ELEVS FORHOLD TIL SIG SELV 68

Peter Thielst
 DA NEURASTENIEN KOM TIL BYEN
 – ELLER: HOW STRESS WAS BORN 76

Klavs Birkholm
 IKKE LIGEFREM NOGET LYSTHUS (anm.) 80

Knud Vilby
Gamle tyrkere i Danmark: DET ER IKKE SJOVT (anm.) ... 84

Benny Lihme
 SOCIOSKÆLVENES BY (anm.) 86

Knud Vilby
 DET SKRIDER AD HELVEDE TIL (anm.) 91

Mogens Jensen
 FORTÆLLINGER FORMIDLER KOMPLEKSITET (anm.) 94

Prekariatet

I 1932 hyldede Bertrand Russell lediggangen med disse ord: ”... troen på dydigheden ved arbejde gør stor skade i den moderne verden, og vejen til lykke og velstand går via en organiseret reduktion af arbejdsmængden.” Hans mål var at udfordre den gængse antagelse om, at det at arbejde er vejen til det gode liv. Dermed stiller han grundlæggende spørgsmål til vores måde at organisere samfundet på, som stadig er relevant at diskutere. I nyere tid har den britiske økonom Guy Standing skrevet og talt om en ny samfundsklasse, prekariatet, som er opstået som følge af en stigende globalisering. Prekariatet er en samlende betegnelse for forskellige grupper af mennesker, især faglærte og ufaglærte arbejdere, indvandrere og yngre akademikere, som er kendetegnet ved deres usikre tilknytning til arbejdsmarkedet og frustrationen over manglende arbejdsidentiteter.

Mellem disse to forskelligartede perspektiver på arbejdets rolle i samfundet – den utopiske på den ene side og den kritiske på den anden – udspiller der sig et kompliceret regnestykke af økonomiske profitter, reproduktion af basale fornødheder, moderne konsumerisme, arbejdsidentiteter og sågar produktbegær. Den franske økonom Frédéric Lordon forklarer i sin bog fra 2010 ’Capitalisme, désir et servitude’, hvordan vi lærer at elske underkastelsen til arbejdsmarkedets kræfter og hvordan vi forskyder vores begær, så det kommer til udtryk i en *lykkelig fremmedgørelse gennem produkter*. Dette er ikke nødvendigvis en ny kritik men viser at vores drømme om det ’lykkelige arbejdsliv’ allerede er tilsølet af magtrelationer, der ligger udenfor individet.

Artiklerne i dette nummer af Social Kritik forholder sig ikke til spørgsmålet om, hvorvidt vi skal arbejde eller ej, men de ser nærmere på arbejdsforholdene i det danske velfærdssamfund – både for dem, der har et lønnet arbejde, dem der står udenfor arbejdsmarkedet og de professionelle, som skal få folk i arbejde – ved at gå videre end de gængse antagelser og populistiske opfattelser. Derved åbner teksterne på den ene side for en bred palette af spørgsmål som traditionelt ikke er blevet forstået som ’arbejde’, men som alligevel påvirker, hvordan vi indgår i sociale og professionelle relationer og erfarer vores samfundsroller. På den anden side udstiller de nødvendigheden – den teoretiske nødvendighed om man vil – af at forstå dynamikker på arbejdsmarkedet som en del af samfundets overordnede kulturelle økonomi, det vil sige hvordan selve forestillingen om det gode liv, rigtigt og forkert forhandles og kommer til udtryk. Uden en analyse af denne kulturelle økonomi og hvordan den folder sig ind i problemer omkring prekarisering forbliver vi fastlåste i vores analyse af, hvad et post-prekariat arbejdsliv kunne indeholde.

Den første artikel (Lovelady og Arnholtz) udfordrer de eksisterende undersøgelser af udstationerede arbejdstagere som isolerede fra det samfund, de arbejder i, ved at fokusere på, hvordan de skaber deres egne rammer og mulighedsrum. Hermed får vi et andet indblik i migrantarbejderes liv, som udfordrer opfattelsen af dem som nogen man ’flytter rundt på’ i et globalt arbejdsmarked, men hvordan deres forestillinger om det gode liv, sociale relationer og strukturelle vilkår bliver til i et samspil.

Den anden artikel (Görlich) om unge uden uddannelse, handler om det nye politiske tiltag om uddannelsespålæg, som betyder, at alle unge under 30 år skal uddannes og gøres ’employable’. Den stiller skarpt på de praksisser, som unge arbejdsløse mødes med, som alle har ufravigelige formål – eller krav – om uddannelse. Problemet er, at kravene kan opleves som et pres, der, kombineret med for få praktikpladser og efterfølgende jobs, er i fare for at stagnere de unge fremfor at få dem i arbejde. Hermed bliver systemet en forhindring for at skabe overgangen fra arbejdsløs til arbejdende på trods af, at intentionen er den modsatte.

Begge disse artikler er tidlige udkast til kapitler til en kommende antologi (udkommer i 2017) om prekarisering, hvis formål er at undersøge de ændrede vilkår på det danske arbejdsmarked, som i løbet af de sidste to årtier er gået fra sikre til usikre ansættelser i form af mere ulønnet arbejde såsom praktik, vikararbejde, projektansættelser samt en generel usikkerhed i arbejdslivet. Antologien vil forbinde velfærdsstatens historiske udvikling og de større politiske skift i global økonomi med konkrete cases fra forskellige dele af det danske arbejdsmarked.

Den tredje artikel (Nielsen og Fogsgaard) viser forandringen på beskæftigelsesområdet fra muligheden for at blive førtidspensionist til at være i et ressourceforløb, hvorigennem der forventes en ganske bestemt udvikling fra syge mennesker hen imod et aktivt arbejdsliv. Ved at undersøge rehabiliteringsmøder viser forfatterne, hvordan de professionelle igennem en ret og pligt-diskurs (arbejdsløse har ret til at blive hjulpet ud på arbejdsmarkedet og pligt til at ville det), ikke lykkes med, efter hensigten, at få de arbejdsløse i arbejde, da mange ikke føler sig i stand til det. Dette ses også som et problem af de professionelle, som på deres side har pligt til at arbejde med rehabilitering ud fra den snævre forståelse af begrebet, der handler om at få folk i arbejde.

Den sidste artikel om Kofoeds Skole og Settlementet (Møller og Bjerregaard) viser ligesom den forrige, hvordan det liv, socialt udsatte mennesker ønsker eller magter, ikke harmonerer med de politiske og administrative idealer for hvordan det forventes, man deltager i samfundet. Selv mennesker med svære sociale og psykiske problemer afkræves en udvikling, som de ofte ikke kan mønstre, og forfatterne argumenterer for, at stabilitet ikke skal anskues som stilstand, men som en form for udvikling, der skaber sammenhæng og kontinuitet i hverdagen. Forfatterne udfordrer samtidig administrationen af mennesker med omfattende sociale og psykiske problemer og kritiserer den måde, sociale problemer og arbejdsløshed bliver anskuet som midlertidige tilstande, der kan overkommes med økonomiske incitamenter og kortvarige aktiveringsindsatser. I stedet bør disse mennesker tilbydes varieret, kontinuerlig og gentagende hjælp og støtte i deres langvarige kriser.

Selvom artiklerne viser forskellige grupper af menneskers håndteringer af usikkerheder og udelukkelser på det danske arbejdsmarked (polske håndværkere, unge arbejdsløse, voksne langtidsledige, professionelle inden for arbejdsmarkedsområdet og socialt udsatte), ser man en sammenhæng i form af transitioner: om at være fanget i en migranttilværelse, om at sidde fast mellem det at arbejde og det at være arbejdsløs, om at være fanget imellem to ustabile tilstande. Livet i den skandinaviske senkapitalisme er blevet ramt af et ufrivilligt tidsoverskud for en voksende gruppe, der er blevet mere eller mindre overflødige i den nye økonomi. I denne paradoksale frihed, som ikke undes dem, der er blevet den pålagt, men begæres af resten, er det at finde og forhandle en position i, udenfor og på kanten af arbejdsmarkedet blevet både en overlevelses- og identitetskamp. Der består en stor udfordring i at selv de positioner vi drømmer om, ikke altid opfattes som legitime eller af politiske og økonomiske årsager er vanskelige at opnå.

Dan V. Hirslund og Julie Rahbæk Møller